

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

На основі наукового аналізу надбань вітчизняних і зарубіжних учених здійснено теоретичне обґрунтування сутності соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. Обґрунтовано компетентнісна парадигма, яка розглядається як ключова методологія побудови нової вітчизняної системи освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку суспільства. Здійснено аналіз поглядів учених, відображених в основних аспектах наукового трактування змісту феномену соціальної компетентності: соціологічному, діяльнісному, інституційному, когнітивному, соціокультурному, інтегративному. Доведено, що соціологічні аспекти вивчення соціальної компетентності дозволяють уважати її результатом соціального розвитку особистості, її соціалізації, ефективність якої залежить від взаємодії із соціальним середовищем. Діяльнісний аспект формування змісту соціальної компетентності заснований на навичках активного сприйняття й впливу на соціальну практику, служить формою активного її практичного освоєння. Інституційний аспект розгляду соціальної компетентності передбачає аналіз спроможності людей до освоєння усталених формально і неформально закріплених ціннісних зразків, правил і норм поведінки, функціонування яких у суспільстві дозволяє соціальним суб'єктам ефективно впливати на нього. Когнітивний аспект формування змісту соціальної компетентності дозволяє розглядати в досліджуваному явищі спосіб пізнавального ставлення до дійсності через сукупність знань соціальних сторін життя. Зміст соціальної компетентності в контексті соціокультурного аспекту фіксує розуміння культури як широкого комплексу соціальних явищ, що представляють собою результати і засоби суспільного функціонування і розвитку. Інтегративний аспект вивчення соціальної компетентності трактує її як інтегративне особистісне утворення, що об'єднує в систему уявлення людини про суспільство й саму себе. На основі теоретичного аналізу трактувань поняття «соціальна компетентність» подано авторське визначення сутності соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Ключові слова: компетентність, соціальна компетентність майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Сучасне українське суспільство розглядає як пріоритетні цілі освіти, зв'язані з розвитком актуальних можливостей особистості, її здібностей і потреб, готовності до самопізнання, самореалізації. Особливого значення в нових умовах набуває необхідність підвищення якості сформованості соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, що працюють у сфері «людина – людина», адже у сучасній освіті явно проглядається вектор руху від когнітивної, прагматичної до кваліфікаційної освіти і від неї – до компетентнісної.

Компетентнісна парадигма розглядається нині як ключова методологія побудови нової вітчизняної системи освіти, що відповідає вимогам інноваційного розвитку економіки, потребам особистості, суспільства і принципам Болонського процесу. Це підтверджується науковими дослідженнями вітчизняних і зарубіжних авторів (О. Глузман, І. Зимня, О. Овчарук, О. Савченко, Г. Селевко, А. Хуторський та ін.). Провідною ідеєю, на яку вказують науковці є те, що в умовах глобалізації і зростаючої активності конструювання кваліфікаційних характеристик не професійні навички, а базові й соціальні компетенції майбутніх фахівців виходять на перший план: уміння особистості самостійно вибудовувати свій життєвий шлях у суперечливому, багатополосному, мінливому світі.

Метою статті є на основі наукового аналізу надбань вітчизняних і зарубіжних сучасних учених здійснити теоретичне обґрунтування сутності соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Аналіз наукових джерел виявив неоднорідність поглядів учених, відображених в основних аспектах наукового трактування змісту феномену соціальної компетентності: соціологічному, діяльнісному, інституційному, когнітивному, соціокультурному, інтегративному.

Соціологічний аспект дозволяє науковцям (С. Архіпова, С. Гончаренко, А. Гудзовська, С. Писарева, Г. Щедровицький та ін.) уважати соціальну компетентність результатом соціального розвитку особистості, її соціалізації, ефективність якої залежить від взаємодії із соціальним середовищем, адже в основі того й того закладений навик прийняття рішень, що виявляється в ситуації соціального вибору [10, с. 83]. Це дозволяє по-іншому поглянути на роль соціальної компетентності, вважати її не тільки важливою складовою професіоналізму особистості, а й умінням вибудовувати соціальні стратегії життя. Сутність соціологічного аспекту змісту соціальної компетентності полягає в тому, що трансляція культури від покоління до покоління є загальним механізмом соціального наслідування. У контексті зазначеного аспекту людина постає як ресурс суспільного розвитку і як носій соціального капіталу, який є величезним ресурсом й імпульсом суспільного розвитку.

Ми цілком погоджуємося із обґрунтуванням соціологічного контексту формування змісту соціальної компетентності феномену соціальної компетентності, поданим В. Ковальчук, яка зв'язує його із завданнями соціального розвитку особистості: розвиток здатності сприймати себе в контексті відносин з іншими людьми;

формування потреби в контактах з оточуючими людьми; виховання соціальних мотивів спілкування; гармонійне поєднання різних засобів спілкування; збагачення досвіду спілкування; формування соціальних якостей особистості [6, с. 54-57]. До цих позицій Н. Беденко додає змістові характеристики: віднесення себе до членів суспільства; володіння морально-етичними нормами, властивими суспільству; розуміння необхідності орієнтації своєї діяльності на благо суспільства; здатність приймати соціальну відповідальність за наслідки власних учинків; наявність навичок співробітництва з іншими членами суспільства; здатність до гнучкої зміни соціальних ролей; готовність і здатність впливати на процес змін у міжособистісних відносинах; уміння інспірувати інтерес до власної суспільної діяльності; наявність відповідності бажаного суспільного статусу індивідуально-особистісним якостям [2, с. 30]. Уважаємо, що такі критерії добору змісту соціальної компетентності все більше зв'язуються з оцінкою процесів у суспільстві з позицій створення умов для самореалізації й задоволення потреб людини на основі володіння нею прийомами соціальної взаємодії, продуктивного виконання особистістю різних соціальних ролей, соціальної відповідальності.

Діяльнісний аспект формування змісту соціальної компетентності, прибічниками якого є вчені О. Дубровіна, І. Зверева, В. Максимов, А. Маркова, Г. Селевко, С. Шишов та ін. вказує на необхідність виділення в його структурі здатності до здійснення дій, які дозволяють реалізувати певні соціальні потреби. Так, Е. Дюркгейм указує на відповідність соціальних потреб функціональному поділу праці. Ця здатність звернена до реальної соціальної практики людей, включеність в яку, з одного боку, забезпечує оволодіння знаннями й навичками життєдіяльності, з іншого – можливість трансформувати саму суспільну практику. Зазначені наукові позиції є підґрунтям для досліджень О. Овчарук, у яких вказується на важливість включення в зміст соціальної компетентності умінь і навичок соціально компетентної особистості, до яких відносять здатність до співпраці; вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях; навички взаєморозуміння, соціальні й громадянські цінності й уміння; комунікативні навички, мобільність у різних соціальних умовах, уміння визначати особистісні ролі в суспільстві [8, с. 34-42].

Згідно з діяльнісним аспектом соціальна компетентність, заснована на навичках активного сприйняття й впливу на соціальну практику, служить формою активного її практичного освоєння. Вона розуміється як соціальна складова змісту професійної компетентності як ґрунтова обізнаність професіонала про умови й технології розв'язання проблем, що виникають, здатність професійно правильно реалізувати свої знання й досвід на практиці, як особливий стиль упевненої поведінки. Змістовий аспект соціальної компетентності в цьому контексті представлений як комплекс здатностей суб'єкта до активної соціальної дії, освоєння соціальних відносин, їх структурування.

Інституційний аспект розгляду соціальної компетентності (І. Єрмаков, Г. Ковганич Т. Самсонова, О. Чертенко) передбачає аналіз спроможності людей до освоєння усталених формально і неформально закріплених ціннісних зразків, правил і норм поведінки, функціонування яких у суспільстві дозволяє соціальним суб'єктам ефективно впливати на нього. Інституційний механізм діяльності суб'єкта розглядається вченими в контексті функціонування й розвитку соціальної системи загалом і складових її структурних підрозділів, розвитку соціальних процесів у соціумі. Це зв'язано з тим, що діяльність здійснюється в рамках соціальних інститутів, які задають параметри, визначають специфіку вимог до соціальної компетентності. Зазначений підхід розкриває об'єктивні параметри діяльності соціального суб'єкта. Слід урахувати, що інституційні відносини розглядають соціальні відносини як сукупність діючих факторів, інститутів, агентів і набувають організаційного характеру. І. Єрмаков, Г. Ковганич, аналізуючи соціальну і життєву практику учнів у контексті інституційного аспекту виділяють такий компонент змісту соціальної компетентності як здатність аналізувати й застосовувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства; вміння проектувати стратегії життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідів, відповідно до соціальних норм і правил [3, с. 9].

У контексті інституційного аспекту обсяг змісту поняття «соціальна компетентність», на нашу думку, залежить від широти теоретичних поглядів на розуміння соціальної сфери. Якщо таке розуміння поширюється на всі явища в суспільстві, коли «соціальне» і «суспільне» нерідко ототожнюються, то соціальна компетентність може бути представлена як універсальна властивість людини, пов'язана з освоєнням усіх сфер суспільних відносин – від соціально-економічних до духовно-моральних і фактично відноситься до соціальної сфери, суб'єктами в якій стають суспільні інститути і суспільство загалом. Така змістова специфіка виявляється при визначенні значущості для фахівців соціально-педагогічних спеціальностей конкретних соціальних інститутів, що впливають на суспільство, і за допомогою яких вони реалізують свої професійні функції.

Когнітивний аспект формування змісту соціальної компетентності (І. Зимня, В. Куніцина, Н. Покровський А. Хуторський, М. Чошанов та ін.) дозволяє розглядати в досліджуваному явищі спосіб пізнавального ставлення до дійсності через сукупність знань соціальних сторін життя. Його зміст включає в себе передовсім соціальні знання, щоб забезпечити раціональне адекватне відображення соціальної реальності, а соціальна компетентність стає особливим формою вираження обізнаності соціального суб'єкта. Соціально компетентна особистість володіє важливою здатністю – адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі повноти знань про неї. Наявність знань дають змогу зрозуміти основну закономірність соціальної ситуації, знаходити інформацію в невизначеній ситуації й упевнено будувати свою поведінку, задовольняти власні бажання, спираючись на норми і вимоги соціальної дійсності. Соціальна компетентність конкретного

соціального суб'єкта виражається в ступені достатності цих знань. При цьому знання можуть бути як теоретичного, так і емпіричного характеру. В тому ж контексті визначаємо сутність змістового компоненту феномену соціальної компетентності, зазначаючи, що компетентність передбачає не тільки розуміння сутності проблеми, а й володіння методом її розв'язання, здатність застосовувати той чи той метод у конкретних умовах. На думку В. Куніциної, соціальна компетентність містить систему знань про себе, про соціальну дійсність, систему складних соціальних знань, умінь, навичок взаємодії, способів поведінки в різних соціальних ситуаціях, що дозволяють пристосовуватися, приймати рішення, отримувати максимальну можливість з обставин справи [7]. Така спрямованість підвищує активність всіх пізнавальних процесів. Отже, можна підсумувати, що когнітивна спрямованість змісту соціальної компетентності включає передусім самопізнання, знання себе з метою розуміння й управління своєю поведінкою. Інша його сторона – пізнання оточуючих, формування такої спрямованості майбутнього фахівця, при якій у центрі соціальної системи знаходяться всі суб'єкти соціальної взаємодії. Когнітивний аспект визначення змісту соціальної компетентності зумовлює становлення системи соціальних уявлень, узагальнених образів-еталонів соціальної поведінки, через які відбувається пізнання і вироблення певних умінь.

Багатогранна інтеграційна природа соціальної компетентності значною мірою пов'язана з її соціокультурною сутністю. Значне число науковців (Л. Виготський, О. Огієнко, О. Пометун, І. Родигіна, Л. Скура-тівський,) визначають зміст соціальної компетентності в контексті соціокультурного аспекту, який фіксує розуміння культури як широкого комплексу соціальних явищ, що представляють собою результати і засоби суспільного функціонування і розвитку. Зміст соціальної компетентності реалізується шляхом освоєння соціальної культури й забезпечується становленням відносин людини до соціуму. Цей процес зв'язаний з її самовизначенням у просторі й часі культури, із засвоєнням цінностей, способів, дій. Йдеться про якісну, інтегральну змістову характеристику, яка об'єднана ціннісними зв'язками з культурою суспільства, соціальної групи і конкретної особистості. Відповідно до зазначеної теорії О. Огієнко визначає соціокультурний підхід, як такий, що передбачає необхідність формування ціннісного ставлення до навколишнього середовища як основи до «входження» в культуру й актуалізує потребу у створенні освітнього середовища, в якому формування особистості відбувається у контексті загальнолюдської культури з урахуванням конкретних культурних умов життєдіяльності людини [9, с. 372]. Згідно з положеннями соціокультурного підходу науковці (І. Гудзик, В. Луговий, О. Овчарук, А. Фасоля, Н. Цимбалюк, М. Шульга та ін.) розглядають соціальну компетентність як сформовану на основі загальної культури людини якість, що забезпечує можливість адекватного розв'язання соціальних завдань і проблем. При цьому вчені наголошують, що в змісті соціальної компетентності проявляється весь потенціал загальної культури людини. Якщо загальна культура людини – це соціально детермінований спосіб її життєдіяльності, то зміст соціальної компетентності обумовлює здатність взаємодіяти з іншими людьми культуровідповідним способом, як ступенем освоєння певної сфери соціальної життєдіяльності, що відображає спроможність людини до сприйняття й розвитку системи цінностей, норм, традицій і стереотипів, сформованих у цій сфері. Отже, культура є найважливішою змістовою основою і детермінантою соціальної компетентності майбутнього фахівця соціономічної сфери.

Методологічно обґрунтованим у теоретичному аналізі змісту соціальної компетентності є застосування системності, що враховує концептуальні можливості всіх названих теоретичних підходів. Соціальна компетентність постає у вигляді невід'ємної властивості соціального суб'єкта, функціональною ознакою його здатності до автономного існування, активної взаємодії з іншими суб'єктами складних соціальних систем. Інтеграція постає як фактор, здатний забезпечити розвиток інтегрального мислення, мобільності як конструктивності у розв'язанні проблемних ситуацій, а найважливішою характеристикою інтеграційного аспекту визначення змістової сутності соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей є її особистісна спрямованість. Саме такий підхід простежується у працях С. Гончарова, М. Докторович, Д. Єгорова, І. Зарубінської, І. Радченка, С. Соболевої, Г. Селевко та ін.

Найвищий ступінь інтегративності щодо розуміння сутності й змісту соціальної компетентності розкривається в наукових дослідженнях І. Зимньої. На її думку всі ключові компетентності є соціальними (у широкому розумінні цього поняття), оскільки вони виробляються, формуються в соціумі, є соціальними за своєю сутністю, з'являються та функціонують у суспільстві [4, с. 14–15]. Для нашого дослідження важливим є визначення О. Вознюк інтегральної сутності багатогранної характеристики особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину й глибину функціонування особистості в соціумі. Науковець розглядає особистість у поннятево-семантичному, екзистенційному, причинно-наслідковому, діяльнісному, ціннісно-світоглядному контекстах. У соціальній площині, на думку автора, особистість реалізує соціальний характер, тобто виявляє відповідальність (активну життєву позицію) і формується в результаті соціалізаційних процесів людини через механізми соціально-рольової ідентичності; характеризується здатністю до самовідстороненості, емпатії, самообмеження, злиття зі світом. [2, с. 141.]. Ця ідея конкретизується в наукових розвідках багатьох авторів, у яких підкреслюється метапредметний характер змісту соціальної компетентності, що дозволяє адекватно виокремлювати, ідентифікувати, фіксувати й аналізувати коло питань, які перебувають на перетині всієї системи соціальних і суто педагогічних відносин суспільства. Н. Калинина, розробляючи зміст соціальної компетентності, трактує її як «інтегративне особистісне утворення, що об'єднує в систему знання людини про суспільство й саму себе; уміння, навички поведінки в суспільстві;

а також відносини, що виявляються в особистісних якостях людини, її мотиваціях, ціннісних орієнтаціях, які дозволяють інтегрувати внутрішні й зовнішні ресурси для досягнення соціально значущих цілей і розв'язання проблем» [5, с. 28].

Виходячи з розуміння інтеграції як процесу взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами, в результаті якого формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів, сучасні вчені віддають перевагу інтегративному визначенню поняття «соціальна компетентність» і механізмам формування змісту з акцентуванням на когнітивному, ціннісному, мотиваційному, діяльнісному, комунікативному, операційно-технологічному, оцінному, рефлексивному аспектах, що буде враховано у формулюванні нами сутності цього поняття, визначенні його структури й змісту.

На основі теоретичного аналізу трактувань поняття «соціальна компетентність» і спираючись на визначення науковців, ми прийшли до розуміння сутності *соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей як інтегративної якісної категорії, особистісного новоутворення, що з'єднує в собі ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретні якості особистості, здібності, соціальні знання, уміння як керівництво до дії, суб'єктну готовність до застосування соціального досвіду в головних сферах діяльності людини, здатністю здійснювати соціально перспективні перетворювальні впливи, аналізувати їх наслідки.*

Соціальна компетентність майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей є інтеграційною соціальною якістю особистості, що включає до свого складу ясне ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретне соціальне знання як керівництво до дії, суб'єктну здатність до самовизначення, самоврядування і нормотворчості; вміння здійснювати соціальні технології в головних сферах життєдіяльності (в системі соціальних інститутів, норм і відносин) згідно з належним рівнем культури, моральності і права.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що визначення сутності соціальної компетентності майбутнього фахівця соціономічних спеціальностей проведено на основі аналізу соціологічних, діяльнісних, інституційних, когнітивних, соціокультурних, інтегративних наукових позицій, відображених в основних аспектах наукового трактування її змісту, представлених у філософській, психологічній і педагогічній літературі. Проаналізований взаємозв'язок розглянутих категорій, їх окремі відмінні характеристики дозволили сформулювати визначення поняття соціальна компетентність майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей, що відображає інтегративні якості особистості, забезпечує стабільну ефективність професійної діяльності фахівців, їхню самореалізацію й розвиток морального потенціалу відповідно до норм загальної і професійної культури.

Використана література:

1. Беденко Н. Н. Социальная компетентность личности в современной урбанистической культуре : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 Тверь, 2004. 144 с.
2. Вознюк О. В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. 614 с.
3. Єрмаков І. Г. Ковганіч Г. Г. Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи Харків.: Основа, 2008. 208 с.
4. Зимняя И. А., Земцова Е. В. Интегративный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов *Высшее образование сегодня*. 2008. № 5. С. 14-19.
5. Калинин Н. В. Психологическое сопровождение развития социальной компетентности школьников автореф. дис. ... д-ра. психол. наук : 19.00.07. Самара, 40 с.
6. Ковальчук В. А. Соціальна компетентність: проблема визначення *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Серія: психолого-педагогічні науки*. 2002. № 4, ч.1.
7. Куницына В. Н. Социальная компетентность и социальный интеллект: структура, функции, взаимоотношение *Теоретические и прикладные вопросы психологии*. 1995. Вып. 1. Ч. 1. С. 48-59.
8. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: колективна монографія під заг. ред. О. В. Овчарук. К. 2004. 112 с.
9. Огієнко О. І. Соціокультурна компетентність у професійній підготовці майбутнього фахівця *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 368-375.
10. Тюльпа Т. М. Соціалізованість майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей як фактор успішності формування соціальної компетентності *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 41. С. 78-87.

References:

1. Bedenko, N. (2004). *Sotsial'naya kompetentnost' lichnosti v sovremennoy urbanisticheskoy kul'ture* [Social competence of personality in contemporary urban culture]: dis. ... kand. fil. nauk: 09.00.11 Tver', 144. [in Russian]
2. Voznyuk, O. (2013). *Rozvytok osobystosti pedahoha v uslovuyakh tsyvilizatsiynikh zmin: teoriya i praktyka* [Personality development of educator in the conditions of civilizational changes: theory and practice]: monohrafiya. Zhytomyr: *Vyd-vo ZHDU imeni Ivana Franka*, 614. [in Ukrainian].
3. Yermakov, I. Kovhanych, H. (2008). *Sotsial'na y zhyttyeva praktyka uchniv 12-richnoyi shkoly* [Social and life practice of students of 12-year term school] Kharkiv.: Osнова, 208. [in Ukrainian].
4. Zimnyaya, I., Zemtsova, Y. (2008). *Integrativnyy podkhod k otsenke yedynoy sotsial'no-professional'noy kompetentnosti vypusknikov vuzov* [Integrative approach to the assessment of unified social and professional competence of university graduates] *Vysshye obrazovaniye segodnya*. 5. 14 – 19. [in Russian]

5. Kalinina, N. Psikhologicheskoye soprovozhdeniye razvitiya sotsial'noy kompetentnosti shkol'nikov [Psychological support for the development of social competence of school students author] avtoref. dis. ... d-ra. psikhol. nauk: 19.00.07. Samara, 40. [in Russian].
6. Koval'chuk V. (2002). Sotsial'na kompetentnist': problema vyznachennya [Social competence: the problem of definition] *Naukovi zapysky Nizhyn's'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykoly Hoholya. Seriya: psykholoho-pedahohichni nauky.* 4, ch.1. [in Ukrainian].
7. Kunitsyna, V. (1995). Sotsial'naya kompetentnost' i sotsial'nyy intellekt: struktura, funktsii, vzaimootnosheniye [Social competence and social intelligence: structure, functions, relationship] *Teoreticheskiye i prikladnyye voprosy psikhologii.* Vyp. 1. CH. 1. 48 – 59. [in Russian].
8. Ovcharuk, O. (2004). Kompetentnisniy pidkhid u suchasniy osviti: svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy [Competent Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives]: kolektyvna monohrafiya pid zah. red. O. Ovcharuk. Kyiv. 112. [in Ukrainian].
9. Ogiyenko, A. (2013). Sotsiokul'turnaya kompetentnost' v professional'noy podgotovke budushchego spetsialista [Sociocultural competence in professional training of intended specialist] *Pedagogicheskiye nauki: teoriya, istoriya, innovatsionnyye tekhnologii.* 4. 368–375.
10. Tyul'pa, T. (2019). Sotsializovanist' maybutnikh fakhivtsiv sotsionomichnikh spetsial'nostey yak faktor uspishnosti formyrovanye sotsial'noyi kompetentnosti [Socialization of future socio-economic specialties specialties as a factor of success for social competence formation] *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Ser.: Pedahohichni nauky.* Vyp. 41. 78–87. [in Ukrainian].

Tulpa T. M. The theoretical reasoning of the essence of the social competence of the intended socio-economic specialties

The article is based on scientific analysis and the theoretical substantiation of the domestic and foreign modern scientists achievements of the social essence and competence of intended specialists of socio-economic specialties. The competence paradigm is substantiated as the key methodology for building a new domestic education system that meets the requirements of innovative development of society. Analyzing the views of scientists reflected in the main aspects of the scientific interpretation of the phenomenon content of social competence: sociological, active, institutional, cognitive, socio-cultural, integrative. It is proved that sociological aspects of studying social competence allow to be considered as a result of social development and socialization of a person, the effectiveness of which depends on interaction with the social environment. The active aspect of forming the social content competence is based on the skills of active perception and influence on social practice, used as a form of active development of its practical. The institutional aspect of consideration of social competence involves the analysis of people's ability to develop established formally and informally fixed values, rules and norms of behavior, the functioning of which in society allows social individuals effectively influence it. The cognitive aspect of the content social competence formation allows us to consider in the phenomenon study a way of cognitive attitude to reality through a set of knowledge of social aspects of life. The content of social competence in the context of socio-cultural aspect captures the understanding of culture as a wide range of social phenomena, representing the results and means of social functioning and development. The integrative aspect of studying social competence treats it as an integrative personal formation that integrates into the system of human knowledge about society and itself. On the basis of theoretical analysis of interpretations of the concept of «social competence» the author defines the essence of social competence of intended specialists of socio-economic specialties.

Key words: competence, social competence of intended specialists of socio-economic specialties.

УДК 378.01

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.72-2.46>

Тюріна В. О.

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
КУРСАНТІВ ЯК МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОЛІЦІЇ**

Висвітлюється значення сформованості лідерської компетентності у курсантів як майбутніх офіцерів поліції для ефективного виконання службових обов'язків. Розкривається поняття «лідерська компетентність» офіцерів поліції, визначаються ознаки лідера, які мають бути притаманні офіцеру поліції як лідеру, а, отже, забезпечують формування у нього лідерської компетентності. Уміння визначати мету службової діяльності робочої групи, формулювати завдання підлеглим, організувати і спрямовувати службову діяльність підлеглих, раціонально поводитись у колективі визначаються лідерськими якостями особистості офіцера-лідера, до числа яких можна віднести високий професіоналізм, відповідальність і надійність, прагнення успіху, впевненість у собі, самостійність, уміння впливати на своїх підлеглих, комунікабельність, емоційну врівноваженість і стресостійкість. Зазначено, що лідерство в курсантському середовищі можна розглядати як різновид студентського лідерства, яке формується і розвивається найбільш ефективно у людини з 18 до 22 років. Отже, період навчання юнаків у закладі вищої освіти МВС є сприятливим для формування і розвитку у них лідерських якостей. Тому доцільно організувати освітній процес у ЗВО МВС України у такий спосіб, щоб склалися умови, що сприяють формуванню лідерської компетентності у курсантів як майбутніх офіцерів поліції. Результати проведеного дослідження показали, що спеціальна організація освітнього процесу, зокрема, проведення практичних занять з елементами тренінгу і тренінгів лідерських якостей сприяє збільшенню кількості курсантів, які прагнуть зайняти лідерські позиції, більш відповідально ставляться до вирішення службових завдань, тобто формується відповідальність як лідерська якість особистості, що позитивно впливає на формування лідерської компетентності.

Ключові слова: компетентність, відповідальність, лідерські якості особистості, лідерська компетентність офіцерів поліції.